

Samfunnets avkastning fra forskningen

Fagerbergutvalget har fått som mandat å se på samfunnets avkastning fra forskningen. Da må utvalget ta utgangspunkt i målene i forskningsmeldingen om globale utfordringer, næringsliv, velferd og helse. Det er naturlig at det meste av forskningsmidlene rettes mot disse temaene.

Forskningsinstituttene er i stor grad opprettet for å arbeide med temaene som prioriteres i forskningsmeldingen. Miljøinstituttene har en stor del av æren for at Norge er et foregangsland innen miljøforskning og lagt grunnlaget for en kunnskapsbasert forvaltning nasjonalt og internasjonalt. De teknisk-industrielle instituttene er viktige støttespillere for norsk næringsliv og viktige for at næringslivet skal bli mer kunnskapsintensivt og konkurransedyktig. Samfunns-, regionale og primærinstituttene er viktige for en omstilling av offentlig sektor og regionalt næringsliv. Instituttene er profesjonelle prosjektorganisasjoner og er i stor grad fristilt fra det offentlige for å sikre fleksibilitet og uavhengighet.

Fri grunnleggende forskning er viktig. Fagerberg går inn for å øke bevilgningene til denne forskningen i Aftenposten 31. mai. Det er hard konkurranse om frie forskningsmidler hos forskningsrådet, men ikke vesentlig hardere enn i mange av de tematiske programmene innen de prioriterte områdene hos forskningsrådet. Konkurransen innen de prioriterte områdene bør være lettere enn innen de frie forskningsprogrammene. Bevilgningene til fri forskning har økt betydelig de siste årene ved direkte bevilgninger til universitets- og høyskolesektoren og gjennom flere virkemidler i forskningsrådet. Økte bevilgninger medfører flere forskere, flere søknader og opprettholdt konkurranse. Det er lite sannsynlig at vi kan redusere konkurransen ved å øke bevilgningene. Vi må heller dimensjonere forskningssystemet og organisere konkurransen om forskningsmidlene på en effektiv måte ut fra samfunnets behov for denne forskningen. I tillegg må vi sørge for at de beste forskerne har gode rammevilkår og alle forskere med lønn fra det offentlige har mulighet til å gjøre jobben sin. Her har Fagerbergutvalget en utfordring med å finne gode indikatorer. Vi skal gi noen råd.

Norge utnytter i dag ikke godt nok mulighetene i EU-forskningsprogrammer. Disse programmene er meget viktige for å bygge opp norsk kompetanse og hente internasjonal kompetanse til Norge. Også her er konkurransen hard og kvaliteten høy. Norge bidrar med mer per capita enn Danmark, Sverige og Finland, men får mindre igjen. Forskningsinstituttene er den sektoren i Norge som er mest aktiv i EUs forskningsprogrammer. Hvis norske forskningsinstitutter får samme rammevilkår som er vanlige ellers i Europa, vil de kunne bli vesentlig mer aktive internasjonalt. Norske myndigheter får mest forskning per krone investert ved å stimulere til økt deltakelse i EU-forskningsprogrammer samt å støtte forskningsaktivitet på strategisk viktige områder.

Det er et stadig tettere samarbeid mellom de utførende sektorene innen forskningen. Den tunge fagkompetansen på universitetene og høyskolene, den anvendte kompetansen på instituttene og stadig mer aktive helseforetak legger et godt grunnlag for samarbeid

mellom sektorene. Å styrke samarbeidet mellom sektorene gir i mange tilfeller bedre utnyttelse av forskningsmidlene. Å flytte oppgaver som fungerer bra i de fristilte instituttene over til forvaltningsinstitutter eller UoH-sektoren, svekker forskningsmiljøene og motvirker samarbeidet og tilliten mellom sektorene. Tvangsflytting av oppgaver mellom forskningsmiljøer er både dårlig forvaltning og svak forskningspolitikk.

Offentlig forvaltning er i dag ikke tilstrekkelig kunnskapsbasert. Ved å styrke kjøperkompetansen i offentlig sektor vil sektoren i større grad være i stand til å kjøpe og anvende forskning. Det vil være et grunnlag for bedre beslutninger i offentlig sektor og styrke forskningsmiljøene. Offentlig sektor vil i større grad verdsette grunnforskningen hvis sektoren ble en bedre bruker av anvendt forskning. Vi opplever stadig vekk at det tas viktige beslutninger på tvers av faglige råd. Hvis vi kan snu denne trenden, vil det føre til bedre beslutninger, økt samfunnsnytte fra forskningen og sterkere forskningsmiljøer.

Det er en enighet om at vi ønsker et mer kunnskapsbasert næringsliv. Men vi kan stille spørsmål om vi i tilstrekkelig grad legger forholdene til rette for å gjøre næringslivet mer kunnskapsbasert. Målsetningen er å øke næringsfinansiert forskning vesentlig mer enn den offentlige, men vi legger ikke forholdene til rette for dette. Vi har en rettighetsbasert skattefunnordning, men enkelte andre land har vesentlig bedre ordninger. Brukerstyrte prosjekter i forskningsrådet utløser betydelig privatfinansiert forskning og kan benyttes i enda større grad.

Samfunnet har ikke samme behov for forskning innen alle områder. Bevilgningene til de forskjellige fagområdene avviker både fra offisielle prioriteringer og fra sammenlignbare land, men vi har i dag ikke et tilstrekkelig godt faktagrunnlag. Et slik bakgrunnsmateriale vil være nyttig for å vurdere våre prioriteringer.

Det har vært en betydelig vekst i de samlede kostnadene innen universitets- og høyskolesektoren samtidig som sektoren påpeker at behovet er vesentlig større. Den samlede ressursbruken bør gjennomgås for å se om midlene kan brukes bedre innen sektoren. Administrative kostnader har vokst betydelig og innen noen områder er det misforhold mellom ansatte og ressurser.

Forskning utføres i stor grad i grupper bestående av noen få og opp til ca 20 personer. Gruppene får sin finansiering gjennom egen organisasjon, forskningsrådet, EU, næringslivet, offentlig sektor samt en rekke andre mindre kilder. De fleste grupper har mulighet til finansiering fra flere kilder. Å splitte forskningsrådet i flere enheter, slik Fagerberg nevner, vil medføre flere søknadsrunder, men vil ikke styrke forskningen om rammene er de samme.

Lars Holden
Adm. dir. Norsk Regnesentral
Styreleder i Forskningsinstituttene fellesarena (FFA)

Paul Chaffey
Adm. dir. Abelia